

Επετειακή ομιλία του

Προέδρου του Δ.Σ.του Δημοτικού Μουσείου Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος

κ. Θεόδωρου Χαμακιώτη που εκφωνήθηκε στον Καθεδρικό Ναό

της πόλης των Καλαβρύτων την 13η Δεκεμβρίου 2024

Αγαπητοί φίλοι και φίλες, αγαπητοί συμπολίτες και επιφανείς προσκεκλημένοι, κυρίες και κύριοι,

Σήμερα βρισκόμαστε εδώ, 81 χρόνια μετά το Καλαβρυτινό Ολοκαύτωμα, για να τιμήσουμε τους ανθρώπους που έδωσαν τη ζωή τους με θάρρος και αξιοπρέπεια. Με ιδιαίτερη συγκίνηση και περηφάνια συγκεντρωθήκαμε, όπως και κάθε χρόνο, στον Καθεδρικό Ναό της μαρτυρικής μας πόλης, ενός από τα τοπία που υπέστη και αυτό την εκδικητική μανία του Γερμανού κατακτητή, για να αποτίσουμε τον ελάχιστο φόρο τιμής στα αθώα θύματα του Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος.

Η 13^η Δεκεμβρίου 1943, εκείνη η σκοτεινή ημέρα στην ιστορία μας, δεν είναι απλώς μια ημερομηνία στο ημερολόγιο. Είναι μια ολοζώντανη πληγή στη μνήμη μας και στην ψυχή του τόπου μας.

Η σφαγή των Καλαβρύτων αποτελεί την πιο βαριά περίπτωση εγκλήματος πολέμου στην Ελλάδα, κατά την κατοχική περίοδο και μια από τις πλέον βίαιες και αιματηρές επιχειρήσεις που διέπραξε ο τακτικός γερμανικός στρατός (Βέρμαχτ), σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η πράξη αυτή αποτέλεσε την εφαρμογή του δόγματος της συλλογικής ευθύνης στην πιο σκληρή του μορφή και στόχευε στην τρομοκράτηση των κατοίκων και στην καταστολή του αντιστασιακού κινήματος που είχε το επίκεντρό του στα Καλάβρυτα.

Μαζί με την Βιάννο, το Δίστομο, το Κομμμένο και άλλα χωριά σε ολόκληρη τη χώρα τα Καλάβρυτα εντάσσονται στον μακρύ θλιβερό κατάλογο των εγκλημάτων των κατοχικών δυνάμεων κατέχοντας εξέχουσα θέση στη συλλογική μνήμη των Ελλήνων αποτελώντας παράλληλα ζωντανό μνημείο της Κατοχής. **Δυστυχώς, κανένας από τους υπευθύνους**

των εγκλημάτων αυτών δεν λογοδότησε στη δικαιοσύνη, ενώ μέχρι και σήμερα δεν έχει καταβληθεί καμία απολύτως αποζημίωση από τη Γερμανία.

Η μνήμη είναι η μόνη μας πατρίδα. Είναι ο τόπος, η ελπίδα, το νόημα της ζωής μας. Όπως είχε πει ο Φρίντριχ Νίτσε, «Όποιος έχει ένα «γιατί» για να ζήσει, μπορεί να υπομείνει σχεδόν οποιοδήποτε 'πώς'». Σε κάθε αναφορά στις δύσκολες μέρες του 1943, σε κάθε αφήγηση για τους προγόνους μας που αντιστάθηκαν στον θάνατο και την καταστροφή, ανανεώνουμε τη δέσμευσή μας να διατηρήσουμε ζωντανές αυτές τις μνήμες. Οφείλουμε σε αυτούς που έπεσαν, στους πατέρες και τις μητέρες μας, να εξασφαλίσουμε ότι το φως της μνήμης τους δεν θα σβήσει. Ότι την απάντηση στο δικό τους «γιατί» τη δίνουμε εμείς, με ένα ηχηρό «πώς». Μη ξεχνώντας, τιμώντας, συνεχίζοντας και αναδεικνύοντας την πολύτιμη κληρονομιά που μας άφησαν μέσα από την θυσία τους!

Η φιλόσοφος Χάνα Άρεντ μας υπενθυμίζει ότι «το κακό δεν είναι απλώς μια απουσία του καλού, αλλά μια πραγματικότητα που εμείς οι ίδιοι διαμορφώνουμε με τις πράξεις μας». Είναι ευθύνη μας, λοιπόν, όχι μόνο να θυμόμαστε αλλά και να δρούμε προληπτικά ενάντια σε κάθε μορφή αδικίας, που μπορεί να βλάψει τον συνάνθρωπό μας. Να είμαστε οι φρουροί της μνήμης, οι καταθέτες αυτής της ιστορίας, χρησιμοποιώντας την ως οδηγό στο σήμερα και το αύριο.

Αυτές οι θλιβερές μνήμες μας διδάσκουν ότι οι εποχές αλλάζουν, οι συνθήκες μεταβάλλονται, αλλά η εδραίωση των αρχών της ανθρωπιάς και της αλληλεγγύης είναι πάντα επίκαιρες. Εμείς είμαστε οι νεότερες γενιές, οι άμεσοι κληρονόμοι αυτής της μνήμης. Η συνείδηση του παρελθόντος μας καθοδηγεί να μάθουμε από αυτό, ώστε να μην επιτρέψουμε να ξαναζήσουμε ποτέ τέτοιες θηριωδίες.

Ακόμη και στη σημερινή εποχή, παρατηρούμε ότι οι ιστορικές αδικίες επιμένουν να επηρεάζουν την κοινωνία μας, τόσο στην Ελλάδα όσο και παγκοσμίως. Εμείς, οι νεότερες γενιές, καλούμαστε να αναλάβουμε την ευθύνη της διατήρησης αυτής της μνήμης, να γίνουμε οι ενεργοί πολίτες που θα συνθέσουν μια κοινωνία με σεβασμό στις αξίες της δημοκρατίας και της ελευθερίας.

Γιατί διδασκόμαστε ενθουμούμενοι και αυτή η φράση μας ενθαρρύνει να μεταλαμπαδεύσουμε στους νεότερους τις ιστορίες των θυμάτων του Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος. Είναι στο χέρι μας να τους μιλήσουμε για το θάρρος και τη δύναμη της ανθρώπινης ψυχής, αλλά κυρίως για τις συνέπειες της αδιαφορίας και της σιωπής.

Η διατήρηση και η διαφύλαξη της ιστορικής μνήμης είναι βασική παράμετρος της ταυτότητας ενός τόπου και θεμελιώδης διεργασία για την ένταξή μας στην κοινωνία, για την αίσθηση του «ανήκειν», για το γεγονός ότι έχουμε ένα παρελθόν, μια ιστορία. Άλλωστε μνήμη που δεν τροφοδοτείται ατροφεί και εξασθενεί και

«Λαός που δεν θυμάται το παρελθόν του, είναι καταδικασμένος να το ξαναζήσει!»!
(Ισπανός φιλόσοφος George Santayana)

Το παλιό Δημοτικό Σχολείο που σαν Μουσείο πλέον Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος, κλείνει είκοσι χρόνια λειτουργίας, επιτελεί έργο ιερό, συντηρώντας ακριβώς αυτή τη μνήμη ενισχύοντάς την. Η επίσκεψη στον χώρο αυτό μεταφέρει αυτόματα τον επισκέπτη πίσω στο χρόνο και το μυαλό αρχίζει αμέσως να συνδέει αντικείμενα και εικόνες με τις στιγμές του απόλυτου τρόμου. Στο νου έρχεται συνέχεια η σκέψη «πως είναι δυνατόν» να συνέβη το αδιανόητο, «πως είναι δυνατόν» συνάνθρωποί μας να έζησαν αυτή τη φρίκη και πως «είναι δυνατόν» η ζωή να ξαναγεννήθηκε σε έναν τόπο που κάηκε και σχεδόν αφανίστηκε... Ο επισκέπτης φτάνει στη μεγάλη αίθουσα του μουσείου, όπου στον τοίχο απλώνονται οι φωτογραφίες των ανθρώπων που εκτελέστηκαν την ημέρα εκείνη «Στο Πάνθεο των Ηρώων του Ολοκαυτώματος». Και ξαφνικά η τραγωδία αποκτά πρόσωπο, πίσω από τα μάτια που έχει παγώσει στον χρόνο ο φωτογραφικός φακός. Μάτια ανδρών, μάτια ηλικιωμένων, παιδικά μάτια... Άθελά του ο επισκέπτης νιώθει έναν λυγμό να ανεβαίνει και να του πνίγει το λαιμό! Η ιστορική μνήμη έχει συναίσθημα και είναι δυνατό! Εκμηδενίζει την απόσταση ανάμεσα στο παρόν και στο παρελθόν και σε πηγαίνει πίσω στην ημέρα εκείνη.

Ένα μέγα λοιπόν ερώτημα αναδύεται, πως μπορούμε να συνδυάσουμε αυτή τη βαθιά ιστορική μνήμη και το συναίσθημα με τον σύγχρονο κόσμο; Πώς μπορούμε να ενσωματώσουμε αυτή τη γνώση στις καθημερινές μας πράξεις; Είναι σημαντικό να κάνουμε το παρελθόν μας ενεργό στο παρόν και το μέλλον μας.

Αυτή η επέτειος είναι μια πρόσκληση για όλους μας, να κόψουμε τις αλυσίδες της λήθης και να αναλάβουμε δράση, όπως οι γυναίκες και οι άνδρες των Καλαβρύτων το έπραξαν ως μοιραία θαρραλέα επιλογή. Έχουμε το καθήκον – όχι μόνο να τιμούμε τη μνήμη των γονιών και των προγόνων μας αλλά και να διατυπώνουμε σταθερές αξίες για μια δίκαιη κοινωνία.

Συνεπώς, ας χρησιμοποιήσουμε τα διδάγματα του παρελθόντος για να οικοδομήσουμε τον κόσμο που ονειρευόμαστε. Ας μην ξεχνάμε, πώς η μνήμη είναι η κινητήρια δύναμη που ωθεί την ανθρωπότητα προς την πρόοδο και τη δημοκρατία.

Ας αναλάβουμε την ευθύνη μας για την ιστορία μας και για τη ζωή, με αυτονόητη τη συμπόνια και την ενσυναίσθηση. Ίσως έτσι η μνήμη των θυμάτων να φωτίσει το δρόμο μας, και η σύγχρονη κοινωνία να είναι πιο ανθρώπινη και πιο δίκαιη.

Κυρίες και κύριοι,

Η σημερινή ημέρα μνήμης του Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος, του πιο σκληρού παραδείγματος ανθρώπινου μαρτυρίου, έχει διπλό ρόλο. Από τη μια να μας θυμίζει ότι ο άνθρωπος μπορεί να επιβιώσει από κάθε δεινό και να μάχεται για το δίκαιο κόντρα στη βία και την αυθαιρεσία. Από την άλλη ότι η ιστορία δεν πρέπει να χάνεται στη λήθη, αλλά να συντηρείται ζωντανή, για να μας ενδυναμώνει και να μας προστατεύει.

Δεν πρέπει να επιτρέψουμε οι αξίες για τις οποίες θυσιάστηκαν οι πρόγονοί μας να τεθούν σε κίνδυνο. Οφείλουμε να είμαστε σε διαρκή εγρήγορση και επαγρύπνηση για να διασφαλίσουμε ότι αυτό το σκοτεινό κεφάλαιο της ιστορίας του πολέμου δεν θα ξεχαστεί και αυτό όχι για να δεινώσουμε το μίσος αλλά για να ζήσουν οι επόμενες γενιές σε έναν καλύτερο κόσμο.

Οι σημερινές κοινωνίες ζουν σε συνθήκες κοινωνικής ευμάρειας και εφησυχασμού κι αυτή η εξέλιξη ενέχει τον κίνδυνο της λήθης. Απόδειξη τα όσα διαδραματίζονται στην Ουκρανία, αλλά και στο Ισραήλ και την Παλαιστίνη, συνθήκες που καθιστούν το μήνυμα του Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος πιο επίκαιρο από ποτέ!

Είναι σίγουρο ότι οι περισσότεροι από εμάς όταν ξεκινούσαν αυτοί οι πόλεμοι θεωρούσαμε ότι θα κρατούσαν μερικές μέρες ή μήνες. Δυστυχώς όμως διαψευστήκαμε και πλέον μετράμε χρόνια. Επίσης θεωρούσαμε σίγουρο ότι δεν θα ξαναζήσουμε πολέμους κι όμως πόλεμοι

μαίνονται δίπλα μας, στη γειτονιά μας! Αν επιτρέψουμε μια τέτοια εξέλιξη, αν αφεθούμε στην ρουτίνα της καθημερινότητας τα συνθήματα “ΠΟΤΕ ΞΑΝΑ” και “ ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ” θα μείνουν λέξεις κενές νοήματος και περιεχομένου. Δεν έχουμε δικαίωμα να ξεχνάμε.

Στεκόμαστε αλληλέγγυοι στο πλευρό των ανθρώπων που ζουν σε εμπόλεμες ζώνες και λέμε όχι στην βία και στον παραλογισμό!

Η διατήρηση της μνήμης των ανθρώπων μας που χάθηκαν είναι το καλύτερο μνημόσυνο. Αποτελεί την ελάχιστη ηθική υποχρέωσή μας, ένα ιστορικό καθήκον αλλά και μία έκφραση τιμής προς τους νεκρούς μας και τους εν ζωή απογόνους τους. Και όσο απομακρυνόμαστε από τα γεγονότα και οι επιζώντες του Καλαβρυτινού Ολοκαυτώματος ολοένα και λιγοστεύουν, για εμάς τις νεότερες γενιές η ευθύνη είναι ακόμα πιο βαριά.

Κι όπως έλεγε ο Νίκος Καζαντζάκης “Ν' αγαπάς την ευθύνη. Να λες: Εγώ, εγώ μονάχος μου έχω χρέος να σώσω τη γης. Αν δε σωθεί, εγώ φταίω.” Κι όταν κάθε χρόνο συγκεντρωνόμαστε σε αυτόν εδώ τον ναό και μετά ανεβαίνουμε στον Λόφο του Καπή για να τιμήσουμε τους πατέρες, τις μητέρες και τα παιδιά που θυσιάστηκαν εκείνη την ημέρα, τίποτα δεν πρέπει να μας φοβίζει και είναι βέβαιο ότι τίποτα δεν πρόκειται να ξεχαστεί.

Αθάνατο το μήνυμα της 13^{ης} Δεκεμβρίου του 1943! Αθάνατοι και οι ήρωες που αγωνίστηκαν και έδωσαν τη ζωή τους για να είμαστε εμείς σήμερα εδώ ελεύθεροι!

Αιωνία η μνήμη τους!